

GRUDA

Štev. 10

1927

Leto IV

Vsebina zvezka 10

Tone Gaspari: Invalid Klemen. — Manca Komanova: Na Gorenjskem je luštno. — Resolucija »Zveze kmetiskih fantov in deklet«. — Janže: O delitvi dela. — Ing. Teržan: Več zanimanja za smotreno gospodarstvo v kmetijstvu. — Janže: Zadruga država. — Slovenski javnosti. — Organizacijski vestnik. — Nove knjige.

Celoletna naročnina »Grudec« je Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane »Grudac« Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izišle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Škofja ulica št. 8, pritličje. Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje in odgovarja: Stanko Tomšič.

Vse naročnike »Grudec« vljudno prosimo, da čimprej poravnajo zaostalo naročnino in s tem omogočijo redno izhajanje lista. S pridobivanjem novih naročnikov sami izboljšate list!

Uprava.

TISKARNA MAKSO HROVATIN

LJUBLJANA, WOLFOVA ULICA 12

priporoča vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela kakor: časopise, knjige, račune, lepake, cenike, vizitke, kuverte ter sploh vsa merkantilna in akcidenčna dela po najnižji ceni in točni izvršitvi

Tone Gaspari:

Invalid Klemen.

(Dalje.)

10.

Gospodar Čenčarevine, Klemenov Klemen, je lezel nad Stranjami, da obišče gozdarja, in je razmišljal:

... minila je spet ena pomlad v Stranjah, ki vsako leto le za silo cvete.

V kratkem in skopem cvetju — brez rdečih breskev, brez dišečega španskega bezgá in brez velikih sveč kostanjevih — se tu vzdramijo srca le za trenutek. Samo planinsko ostro zelenje in sama temnorjava prst, kamor gre oko. Višje ob robovih vasi pa na treh straneh temačni gozd. Srca tu zgoraj venejo, ker je delo trdo in zdravo kot zemlja in ne pusti, da bi topli dihi, ki se poredkoma izgube iznad morja nad to kotanjo, sedli v življenje in ga omamili in raznežili v sanje;

redko se oglasi pesem, samo nekaj rož cvete, fant živi nočem ...

Po najnovejši oporoki, ki so jo našli v zaprti Čenčarjevi miznici, je postal Klemen čez noč gospodar.

Sprva je osupnil in se zagledal v poslopja, zemljo in gozd: vse življenje na Čenčarevini je pod njegovim pogledom kakor za hip obstalo, kakor bi prislubnilo neki tajnosti, ki jo je vzel rajnki s seboj. Ali takoj se je spet znašlo in steklo brez trde Čenčarjeve pesti dalje v tistem redu, kakor se je vrstilo že prej polnih deset let. Vsak je vedel natančno za svoje delo, ob vsaki minuti je nihalo delo dalje kakor z večšo roko navit stroj.

Spomladi se je Klemen razgledal. Oddal je — kakor je bil rajnki v oporoki zapisal — nekaj gozda in polja sorodnikom, vranca in mali koleselj Škržatu, nekaj gotovine in dosmrtni kot gospodinji. In še nekaj malenkosti.

Vse drugo je ostalo njemu.

Takrat je stisnil Klemen pesti. »Moram živeti! Premagati moram bolezen!« Zahrepenel je, da je v srcu zastokalo. »Dom! Družina!«

Hodil je vso pomlad. Polagoma je obhodil ves gozd, premeril je z očmi vse polje, s kolesljem je obiskal vsa svoja oddaljena zemljišča. Sčasoma so se vdali hlapci in deklice in se privadili njegovemu bolnemu pogledu. Družina je videla, da stoji ob Klemenovi strani Jernej, prvi gospodar v okolici, zato jo je prevzela slednjič vdanost in spoštovanje. Konjski hlapec je skrivaj vrnil konjsko opremo; pastir je jokaje priznal Jerneju in Škržatu, da je ukral pod streho veliko seneno plahto; deklam so dokazali, da so odnesle lonce masti in gnjat in da so stikale po gornjih omarah. Ali vsi so po možnosti vrnil, in Klemen jih je obdržal.

Pomladno gorsko solnce je Klemena nekako oživilo. V obraz se mu je vsesalo, v pljuča se mu je vtilo, da mu je bilo dostikrat, kakor bi imel v sebi polno hladečega olja.

Tako se je neko jutro sam nad seboj začudil. Kakor bi bil čudežen, je vzdignil roke, nagnil glavo v gozdno solnce in pil, pil zdravje, da je čutil v njem utrip novega življenja.

Kmalu potem sta z Jernejem obiskala Prelesnika, ki je stopal vse tiste dni kot stroj iz hiše na polje, s polja v gozd, iz gozda v hišo in ni več ogovarjal svoje žene. Postaral se je tisto pomlad za deset let, da je gledala iz njega še večja divjost. Skoro je tedaj Prelesnik odgovarjal obema: Da ne bo nikoli pozabil, kaj mu je naredila žena, da bo prodal vse razen hiše — katero bo pustil ženi zaradi Jerneja — in da bo odšel nazaj v Ameriko. Tam se bo spet zakopal v temo in udarjal in tolkel. In z vsakim udarcem bo za teden starejši. Z mislimi pa ve, da bo silil nazaj v Zavrte, kjer je bil bogatejši od največjega farmerja v Ameriki, kjer je imel svoj dom za najlepši liverštibl. Le toliko bo počakal, da žena vstane iz otroške postelje, da bo pogledal malemu v obraz in v oči. Bo videl, preden gre, čigav je.

Tak je bil Prelesnikov sklep, trd kot marmor. In ni več odgovarjal. Ob hiši so pa rdeče in toplo dišali naglji, kakor bi goreli plameni iz lončkov v oči in srca...

Tam, kjer je Klemen postal, da spet vlovi mirno dihanje, se je gozd nekoliko zjasnil. Iz gozdnega kolovoza se je spuščala na desno mimo skal in goste trave pot, ki je padala v seneni laz, Studenčnik. Tam spodaj, kamor je solnce potapljal vso svojo svetlobo in toploto, je izviral studenec z zdravilno vodo in padal mimo strme skale v tankih curkih, da je šumenje neprestano dramilo speče orjaške smreke. Nad skalo, nekoliko vstran za smrekami se je svetlikala poseka, sredi katere je stala gozdarjeva kočica. Kolovoz je zavijal tja v velikem ovinku, gozdna pot je ta ovinek rezala kot vrstica na napetem loku.

Ko se je Klemen zazrl tja doli v laz, je videl kosce in grabljice. Na tisti tretjini laza, kjer se je še temačila senca, so kosci rezali in metali gosto, visoko in sočnato travo; po drugem lazu tja do studenca so dekleta obračala.

Klemen ni dobro vedel, kdo je vse tam spodaj, zakaj za to košnjo je že od nekdaj skrbel gozdar sam; le kosilo in južino so donšali iz Stranj.

Odločil se je in krenil po gozdni poti, da pogleda po lazu in po ljudeh. Ko je prišel na rob laza, kjer ga še ni nihče videl, je spoznal nekaj ljudi. Gozdarja je našel v senci blizu voza; ob njem je bila naslonjena puška. Med kosci je zapazil tudi Cvenka, nekaj fantov in deklet je bilo iz Stranj, drugi iz sosednjih vasi. Bilo jih je toliko, da je bil cel laz poln in živ. Dekleta so pela z visokimi glasovi, vmes je šumel plaz in zveneale so kose. Vse je šlo kakor val okrog laza, se vračalo v sredino, kakor bi iskalo izhoda, in se nato porazgubljalo po celem gozdu in tja pod solnce:

Troštale me bodo drobne ptičke,
troštale me bodo drobne ptičke,
troštale me bodo drobne ptičke,
ko boš ti na rajžo šel — —

(Dalje.)

Manca Komanova:

Na Gorenjskem je lušno.

(Dalje.)

Četudi smo pasli vsak na svojem svetu, vendar, ker so stali pašniki tik drug ob drugem, smo bili pastirji vedno lahko skupaj. Seveda je moral zdajpazdaj eden ali drugi skočiti pogledat, če je živina v redu in če se ni morda kaka neposlušnica splazila na onkraj meje.

Na splošno smo bili med seboj prijatelji. Primerilo se je pa tudi, da smo se za kako malenkost pošteno prelasali in obunkali. A na to smo seveda hitro pozabili.

Igrali smo vsakovrstne igre. Šli smo se »slepe miši«, »mance«, »čebele«, »ravbarje«, »bučne ruvati«, »svinjko biti« itd. Imeli smo tudi »šolo«. V ta namen nam je dobro služil neki od strele razklan in votel hrast, v katerem smo shranjevali knjige med vso pastirsko sezono.

Čevljev nismo trpeli na svojih nogah. Ker je pozno v jeseni večkrat padla mrzla slana, nas je zeblo, da smo kar noge povzdigovali.

No, pa smo si znali hitro pomagati. Nabrali smo suhih vej, napravili ogenj, ter smo sedaj eno, sedaj zopet drugo nogo držali nad plamenom.

Kadar smo nameravali zakuriti, tedaj smo se že prej preskrbeli s krompirjem in koruznimi storži. Oboje smo potem pekli na ognju in navadno na pol surovo pojedli. Zelo radi smo tudi zvijali suho listje in kadili »cigare«. Od tega kajenja nas je včasih tako jezik pekел, da smo ga kar moleli iz ust, toda, kaj smo se brigali za to! Bili smo srečni, veseli in popolnoma zadovoljni.

V okolici Bohinja, Bleda, pod triglavskimi hribi in drugih goratih krajih naše ožje domovine imajo pastirstvo urejeno zopet na svoj način. Tam pasejo visoko gori po planinah, ki so oddaljene po več ur od vasi, zato ni misliti, da bi črede slednji dan prehodile tako daljo. Pač pa odženo živino na planine zgodaj spomladi in ostanejo gori prav do pozne jeseni. Ej, to vam je imeniten dogodek, ko se odpravljajo v planine. Pastirji so vsi okrašeni s cvetjem in prav tako tudi ovce ali krave vodnice, ki imajo poleg cvetja obešene na vratu železne zvonce. S čredo vred gredo v planine tudi dekleta, takozvane »planšarice«, nesoč s seboj razno posodo za kuho in molžo. Domačini jih med vriskom in petjem spremijo po celo uro daleč in vmes poje tudi harmonika.

Na planinah se živina počuti kakor doma. Čez dan pridno muli travo in pije iz studenca, zvečer pa se vleže kjersibodi, mirno prežvekuje in se počuti sploh tako dobro kakor v hlevu.

Za pastirje in planšarice so narejene lesene lopice, opremljene s skromnimi posteljami, priprostim ognjiščem in najpotrebnejšo kuhinjsko posodo. Dočim morajo pastirji paziti na živino, imajo planšarice opraviti s kuho, molžejo krave in ovce, pripravljajo maslo in sir ter te pridelke od časa do časa pošiljajo v dolino, kjer jih kmetje znajo potem zelo dobro spraviti v denar. Zlasti na dobrem glasu je bohinjski sir, ki ga razpošiljajo na vse strani. Mnogo se ga dovaža tudi v Ljubljano.

Ob nedeljah posetijo »planince« domačini ter jim prinašajo moke, zabele in kar je treba za vsakdanjo hrano. Tedaj se zopet oglasi harmonika in prične se ples, petje in vrisk, da odmeva od gore do gore. To traja po ves dan. Šele pozno ponoči se odpravijo »dolinci« zopet domov.

Pašnja na planinah traja do jeseni in sicer do sv. Mihela. Prihod domov je prav tako slovesen kakor odhod na planine.

Da, lepo je na planinah, kjer vsaj za kratek čas pozabiš na vse tuge in skrbi. Gori je tvoja božja narava, tvoje je ljubo solnce, tvoj je ves planinski svet in cvet. In kdor je snival svoje mlade dni v naročju naših planin, ta pač razume pesnika, ki kliče:

»Le imejte krasne svoje
vi doline in vrte!
Dajte mi planine moje,
dajte moje mi gore!«

Preja. Pred kakimi sto leti in še preje se je vsa gorenjska stran prav doli do Ljubljane ukvarjala s prejo. Lepo je bilo gledati takole junija ogromne njive višnjevo cvetočega lanu, ki je kakor morje valoval v vetru. Pozimi pa so po vseh hišah brneli kolovrati pozno v noč. Da bi si bila Gorenjska nabavljala kako drugo perilo nego platno, ki se pridelala doma, na to ni bilo misliti. Saj pravi pesem:

»Poštena je predica
in stara ta pravljica,
da tisto dekcle kaj velja,
ki obleko vso domačo ima.«

Od lanenega zrna, ki ga vseješ, pa do tedaj, da ti izroči tkalec izgotovljeno platno, je dolga pot in ti da dosti opravila. To je menda vzrok, da se je zadnje čase v nekaterih krajih setev lanu precej opustila. Poleg tega je imel kmet glede perila vedno več tujih, če tudi dražjih in slabejših izdelkov na razpolago in je začel setev lanu vedno bolj opuščati ter se ukvarjati z drugimi pridelki, ki povzročajo manj opravila. To velja zlasti za kraje, ki se nahajajo v bližini Ljubljane.

Zemlja za lan se navadno pripravi na strnišču črne detelje, katero se v jeseni podorje. Spomladi se brazde dobro prekopljejo, da je zemlja zrahljana. Na tako pripravljeno zemljo se poseje lan v začetku maja (o. sv. Fil. in Jakobu). Pozneje se njiva enkrat, ali po potrebi tudi dvakrat opleve. V drugi polovici meseca junija dobi lan lepe višnjeve cvetove in vsa njiva je — kakor že gori omenjeno — podobna morju. Pripoveduje se o Ribničanu, ki bi bil silno rad znal plavati. Neki hudomušnež, ki je uvidel, da je v Ribničanovi glavi vse bolj »na kratko«, mu je svetoval, naj se gre te umetnosti učiti v morje.

»Pa kakšno morje, kakšno pa je vendar?« vprašuje radovedni Ribničan.

»Morje je velika višnjeva planjava«, ga poučuje navihanec, »in če prideš do te planjave, skoči vanjo in brcaj na vse strani! Kmalu boš znal plavati«.

Ribničan vzame popotni les v roke in hajdi iskat morje. V par dneh pride do njive s cvetočim lanom. In ker ni niti morja, niti lanu še nikoli videl, je bil zatrdno prepričan, da stoji pred morjem. Brez pomisleka se zavalil na njivo in začne prav pridno z vsemi štirimi opletati po cvetočem lanu. Nedaleč od ondi pa je oral gospodar in

videč ta nenavaden prizor na svoji njivi, je bil na mah pri Ribničanu in mu z bičem temeljito dokazal, da njegov lan ni prikladen za plavalno šolo.

Ko postanejo semenske glavice sivkaste, je znamenje, da je lan zrel. To je navadno v drugi polovici julija (o sv. Jakobu). Tedaj se poruje, poveže v pripravne snope in izvozi na skedenj, kjer se prične »refljati« na zato pripravljenih grabljah, katerim pravimo »gradaše«. Reflanje ima namen, glavice, to je seme, ločiti od slame. To delo je precej naporno in ga navadno opravljajo možaki. Glavice se potem suše na »dirah« (lesena sušilna naprava), ter se morajo večkrat premešati, ker zelo rade plesnijo. Suhe se omlatijo, da se dobi iz njih laneno seme, iz katerega se preša laneno olje. Prešanje (gošča) pa se pod imenom »lanene tropine« porabi kot tečno krmilo za živino.

Slamo razgrnejo po travniku ter jo puste tam kake tri tedne, tako da jo že trava prerašča. Razgrnjeno slamo mora dež vsaj trikrat premočiti. Potem pridejo ženske in slamo, ali pravzaprav lan, pobirajo (lan vzdigujejo). Moški pa hodijo za njimi in ga povezujejo v zelo velike snope ali otepe. Vse to se mora vršiti ob solncu, ko je lan popolnoma suh. Otepe izvozijo na kak suh prostor, kjer ostanejo do časa, da prično »treti«.

Trenje lanu se prične po ajdovi žetvi, ko je več časa na razpolago. Za terišče je nalašč za to pripravljen prostor, ki je opremljen s sušilnico. V sušilnici je namreč postavljena posebna peč za sušenje lanu. Moški skrbijo, da se lan sproti dobro suši, ženske ga pa tarejo z velikimi škarjami, podobnimi slamorezni kosi.

Terišča so navadno postavljena izven stanovališč, ker je nevarnost, da se pri kurjavi zanese kaka iskra med suho slamo in lahko nastane ogenj. Pripetilo se je že marsikom, da mu je vsled premale pažnje zgorel ves lan in je ogenj prešel celo na gopodarsko poslopje.

Terice običajno niso domače, nego najete ženske. Treti prično v zgodnjih jutranjih urah, včasih celo o polnoči in končajo tudi pozno zvečer. Ker je delo naporno in imajo poleg tega tudi zelo malo spanja, jim je seveda treba nekoliko boljše postrežbe, da ne omagajo. Pa saj to gospodinje prav rade oskrbe, zlasti še, ako je pridelek lanu bogat in je upati lepih denarcev.

Za terice se peče vedno boljši soržični kruh (pol pšenice, pol rži). Tudi ostala hrana je boljša in obilnejša. Ob koncu trenja pride cvrtje na mizo. O tem je vedel še Valentin Vodnik, ki je zapel:

»Terice pogače,
potico jedo,
lanovi Slovencem
čekine neso«.

In ker je bil očak Vodnik prepričan, da je bil za tisto dobo lan najboljši pridelek našemu kmetu, je pripomnil šegavo:

»Bolj ko bo pridna
po zimi predica,
dalj' bo rožljala
podalcem petica«.

Ker so terice večinoma zdrave, močne in krepke ženske in ker je, kakor sem že prej omenila, njihovo delo precej naporno, je razumljivo, da imajo tudi večjo slast do jedi. Med poredneži, ki jih tudi pri nas ne manjka, je že od nekdaj udomačen izrek, ki pravi, da terica ni nikoli sita. O tem sta se v Zavrhu nekoč prepirala soseda Mik in Matjaž. Prišlo je do stave, in sicer za en stari bokal vina. Ako bo Mik, ki je trdil, da se terica da nasititi, to tudi dejansko dokazal, potem Matjaž plača stavo. V nasprotnem slučaju naj pa plača Mik.

Poskusila sta takoj naslednji dan. Mikova žena je imela od moža nalog, nakuhati tericam še enkrat toliko kakor navadno, torej ni zlomek, da bi ne imele dovolj.

Terice so z veliko slastjo hrustale božje dari in ko je bil obed končan, jih vpraša Mik

»No ženske, ali ste site?«

»Seveda smo«, odgovore terice vse vprek in se vsujejo iz hiše. Srečni Mik je že hotel skočiti do Matjaža, toda ta je že stal na njegovem vrtu pod neko slivo, ki se je kar šibila zrelega sadja.

Ko so stopale terice mimo, je navihani Matjaž potresel slivo tako močno, da se je zrelo sadje kar vsulo na zemljo. Ženske, videč toliko vabljive dobrote na tleh, so se pričele sklanjati in vsaka je pobrala par komadov.

»Ha, ha«, se je zakrohotal Matjaž na vse grlo in klical iz hiše stopivšemu Miku:

»Glej, sosed, če bi bil ti terice popolnoma nasitil, gotovo ne bi sedaj pobirale sliv«.

Miku res ni kazalo drugega nego plačati bokal vina, katerega je popil skupno s prebrisanim sosedom.

Dnevne plače je imela terica nekdaj pet krajcerjev in en funt prediva. Dandanes je ta plača v toliko preurejena, da odgovarja sedanjim razmeram.

Ko je trenje gotovo, se začne predivo »zmikati« na zato pripravljenih grabljicah, ki so narejene iz deske, v kateri so nabiti žebliji tako, da špice molijo kvišku. Predivo se prime trdo v roke in se drgne po teh špicah. Kar ostane v roki, to je daljše predivo, se devlje posebej in se imenuje pražnje predivo. Kar pa izpulijo grablje — to

so krajši konci — je pa hodnično predivo. Iz praznjega prediva se izdeluje finejše, iz hodničnega pa bolj grobo platno.

Sedaj pa pridejo na vrsto kolovrati, ki pod rokami spretnih predic pretvarjajo povesima v »štrene«.

Preja traja skozi vse zimske večere. To vam je živahno vrvenje, ako brnijo trije ali štirje kolovrati svojo enakomerno pesem, vmes pa brbljajo, ali celo zapoje vesele predice. K predicam hodijo kaj radi vasovat domači fantje, ki le še povečajo veselo razpoloženje. Seveda se vse to vrši pod nadzorstvom očeta ali deda, ki sedi na zapečku, puha iz vivčka, pripoveduje svoje izkušnje in na splošno željo pove tudi kako pravljico, zlasti tako o »strahovih«.

Za razsvetljava so imele predice včasih slabo brleče leščerbe ali trske. Hvala Bogu, da imajo sedaj povsod nabavljene petrolejke, ki se sicer ne morejo primerjati z električno lučjo, vendar so dosti boljše od trsk in leščerb.

Na kvatrne večere kolovrati počivajo, ker takrat prede »Torka«. Kaj pa je to »Torka«? No, to je našim predicam neke posebne vrste strah, s katerim se ni šaliti, ako se hoče odnesti zdrava koža. Vse kvatrne večere ima »Torka« izgovorjene zase in gorje predici, ki bi bila toli predrzna, da bi se na kvatrni večer upala sestiti za kolovrat ali na kak drug način motiti oblastno »Torko«.

V Gorjah pri Bledu je služil hlapec, ki je bil tako pogumen da je sklenil »Torki« malo ponagajati.

Neko kvatarno soboto zvečer je sedel h kolovratu in ker je znal za silo presti, je pognal kolovrat. Ko tako prede eno uro, naenkrat začuti, da se mu zmajo tla pod nogami. Hlapcu, če tudi je bil korenjak, je začela vstajati kurja polt po vsem telesu in kakor bi trenil, je skočil na zapeček ter se odel čez glavo. V tem so že zaškripala vrata in začule so se težke stopinje po hiši. Takoj nato pa je zadrdral kolovrat in brnel neprestano več ur. Hlapec si izpočetka niti dihniti ni upal. Šele proti jutru se toliko opogumi, da se skloni kvišku in ozre po hiši. Od groze se mu ježe lasje. Za kolovratom sedi ogromna ženska in vrti kolovrat s tako naglico, da srše iskre na vse strani in razsvetljujejo hišo, kakor bi gorela najbolj svetla luč. Hlapec urno skoči pod odejo, toda pri tem po nesreči, ali pa po nerodnosti buti z glavo tako močno ob ogel ob peči, da se začuje udarec po vsej hiši. To je bilo zanj usodno. Ženska — ki je bila seveda »Torka« — postane pozorna in na mah ustavi kolovrat. Ubogi hlapec si je bil v svesti, da je napočila njegova zadnja ura, zlasti še, ko je takoj nato začutil na sebi velike in močne roke, ki so pričele s silno naglico trgati obleko raz njega. Revež je že začel glasno moliti kesanje nad svojimi grehi, toda v tem hipu zazvoni pri bližnji cerkvi jutranjico in na mah je

vse izginilo. Ko bi bila »Torka« opozorjena na hlapca le par trenutkov prej, raztrgala bi ga bila na drobne kosce.

Še vse hujše se je godilo neki posestnici iz Begunj. Imela je namreč posebno veliko prediva in če tudi je bil kvatrni večer, je pozvala predice k preji. Predice so ji ugovarjale, češ: nocoj nismo varne pred »Torko«. Toda gospodinja je dejala ošabno:

»To je neumnost. Meni ni »Torka« prav nič mar. Vso odgovornost prevzamem nase. Le nič se ne bojte in pridno predite. Jaz vam bom pa zato, ker ste poslušne, postregla s pečeno gosko.«

Predice so se pokrižale ter sedle k delu. Gospodinja je ostala mož - beseda. Zaklala je gosko ter šla z njo v kuhinjo.

Minila je ena, nato dve ali celo tri ure, toda goske ni bilo od nikoder. Predice so postale lačne in nestrpne. Ena izmed njih odpre hišna vrata in zakliče v kuhinjo:

»Mati, dajte že no, gosko na mizo!«

Nato se začuje neki čuden, votel glas:

»Počakajte, da še glavo oskubim!«

Kmalu nato se vrata na stežaj odpro in med prestrašene predice prileti — ne pečena gos — nego odrezana in popolnoma oskubljena glava nesrečne gospodinje, ki se je drznila šaliti s »Torko«. Predice so v smrtnem strahu zbežale na vse strani in od tedaj se na kvatrni večer ni sploh nihče več upal dotakniti kolovrata.

Na spomlad, ko je preja v kraju, se štrene dobro preperejo v žehiti, nakar se na palicah nataknjene razgrnejo po travi, kjer se »štrene belijo«. Ako je solnce močno, jih je treba trikrat na dan poškopiti z vodo. To beljenje traja približno tri dni. Nato pridejo zopet v žehto in ko so nanovo dobro oprane, zopet na solnce, ker potem šele postanejo zadosti bele. Zatem se štrene zvijejo na klobčiče, katere dobi tkalec, ki jih najpreje osnuje na »remo« in potem na »statvah« izdelava (iztké) domače gorenjsko platno, ki v kljub tujim novotarijam še vedno daleč slovi in še dandanes največ velja.

(Dalje prih.)

Resolucija.

Zbrani na izrednem občnem zboru Zveze društev kmetskih fantov in deklet dne 25. septembra 1927 v Ljubljani, postavljajo slovenski kmetijski fantje in dekleta sebi in svojemu društvenemu delovanju sledeče smernice:

1. Smernice izobraževalnega dela.

Slovenska kmečka mladina predvsem ugotavlja, da je neopravičeno podcenjevanje njenih duševnih sposobnosti in očitiranje, češ da

je neumna in zabita. Res ne more večina kmetskih fantov in deklet duševnih sil, s katerimi se vsakdo rodi, dalje vežbati v višjih šolah — ali delo in življenje samo je tudi šola opazovanja in tudi ta šola uči samovoljno misliti. Tako se tudi kmečki človek lahko povzpne do samostojnosti v mišljenju, tisti pa, ki samostojno misli in opazuje, je inteligent, pa je hodil v višje šole ali ne.

Slovenska kmečka mladina hoče v bodoče zaupati svojemu samostojnemu opazovanju in razmišljanju in bo pozdravljala le tistega šolanca, ki jo bo učil samostojnega opazovanja in razmišljanja, zavrnila pa bo vsakogar, ki bo zahteval od nje, da mu slepo verjame in se slepo podredi njegovemu vodstvu.

Slovenska kmečka mladina dobro čuti, da tisti, ki samostojno misli, tudi sam sebi zaupa. Kdor pa sam sebi zaupa, tudi sam sebe spoštuje in sam sebi pomaga. Da se pa ne bi samozavest slovenske kmečke mladine, ki hoče sebi zaupati in sebe spoštovati, izvrgla v puhlo domišljavost in ošabnost, bo kmečka mladina vežbala svoje duševne sile, opazovala, razmišljala in se izobraževala. Posluževala se bo šol, tečajev, knjižnic. Skrbela bo za samoizobrazbo potom svojih društev in svojega tiska in bo skrbela za prireditve kmečke mladine, ki vzgajajo tudi srce in nudijo mladostno zabavo. To je prva in glavna točka našega programa.

2. Smernice gospodarskega dela.

Druga točka našega programa je po važnosti prvi enaka:

Zavedajoč se važnosti kmečkega dela hoče kmetska mladina spoštovati tudi svoje delo. Svoje ljubezni do zdravega in splošnosti koristnega dela na polju in v gozdu si ne bo dala zagreniti od resnice, da je to delo težko in često neprijetno, temveč bo skušala z uvajanjem novih načinov obdelovanja, z naprednostjo v kmečkem gospodarstvu to svoje delo čimbolj olajšati in ga napraviti čimbolj prijetnim, tako da bo to delo kmečko mladino privlačilo, ne pa jo podilo v mesta in tovarne.

Kmečka mladina bo skrbela, da se ne izgubi spoznanje, pridobljeno v času vojne in zadnjih gospodarskih kriz, o tem, da imajo vsi sloji sredstva za življenje in kulturni napredek, če jih ima kmet. Kmečko blagostanje je tudi temelj za blagostanje drugih slojev. Gospodarska politika torej, ki vodi v obubožanje kmečkega sloja, je škodljiva splošnosti, narodu in državi. Odklanjamo načelo, češ da je kmet napreden samo pod davkarskim bičem. Spoznavamo, da je čim uspešnejše kmečko delo v interesu splošnosti in uvidevamo, da je treba biti radi čim uspešnejšega dela napreden v gospodarstvu. To pa je tudi v interesu samega kmeta, ki ima torej dovolj razlogov biti

napreden gospodar, ne da bi kdo vihtel nad njim »tako dobrohotnega davkarskega biča«. Posebno mi kot bodoči kmečki gospodarji in gospodinje se hočemo poslužiti kmetijskih šol, kmetijskega pouka in hočemo vse storiti, da bomo res kmetijsko-strokovno izobraženi do takrat, ko bomo prevzemali gospodarstva.

3. Smernice našega kulturnega in političnega dela.

Kot Slovenci, ki se ogrevamo za kulturni napredek slovenskega naroda na solidnih temeljih dosedanjih uspehov, odklanjamo tako slovensko narodno kulturo, ki bi jo tvorila in uživala samo gornja plast naroda, bogata na račun obubožanih kmečkih in delavskih mas. Mi zahtevamo kulturnen napredek in civilizacijo celega naroda, vseh plasti. Ugotavljamo pa, da kmet in delavec ne more kulturno napredovati, če mu njegovo delo, če mu njegova kmetija ne nese, če kljub 12- in več urnemu povprečnemu delu doživlja le izgubo za izgubo, če je vsled teh izgub za njega nedosegljiva srajca, kaj šele knjiga! Gospodarsko blagostanje na vasi je predpogoj za kulturo in napredek na vasi. Prepričani pa smo, da tega blagostanja na vasi ne bo, če bo kmečko in delavsko ljudstvo brez politične moči, kajti meščanska gospodarska politika v državi se vodi vedno na škodo kmečkega ljudstva, posebno če je to ljudstvo brez vsake politične moči. Kot kulturni delavci bomo torej skušali tudi politično organizirati kmečki sloj, da se bo mogel ta sloj potegniti za svoje gospodarske koristi, za svoje blagostanje in se s tem usposobiti za kulturnen napredek. Prvo kulturno delo med kmečkim ljudstvom je torej pomoč kmetu, da se politično organizira, da pride potom te organizacije do politične moči. Hinavci so tisti, ki govoričijo po vaseh o izobrazbi in napredku kmečkega ljudstva, v resnici pa vodijo tako gospodarsko politiko, vsled katere naše kmečko ljudstvo obubožava.

4. Smernice naše borbe.

Spoznavamo, da izkorišča država vedno v svojo korist tisti sloj, ki ima potom parlamentarne večine v rokah vlado in državo. Ta sloj, ki je pri nas bil do sedaj vedno meščanski, je vedno stavil v prvo vrsto svoje interese in s svojo požrešno politiko često obubožal kmeta tako daleč, da je ves narod prišel v gospodarsko krizo. Z borbeno opozicijo moramo vladajoči meščanski sloj svariti pred tako narodu škodljivo politiko. Skušali bomo s politično organizacijo kmečkega sloja doseči kmečkemu sloju, ki tvori večino naroda, tudi večino v parlamentu, da bo mogel kot vladajoči sloj staviti v prvi red tiste koristi, ki so tudi po narodi in s splošno narodnega in državnega stališča prve: to je kmetske koristi. Kmečki sloj pa te večine ne doseže,

čeprav ga je skoro 90 %, ker ga meščanski sloj premoti z lažnjivimi gesli, lažnjivim časopisjem in agitacijo, podkupovanjem. Naša naloga je bojevati se proti takim nemoralnim sredstvom. Vemo pa tudi, da bo potrebno s pestjo braniti kmečko vlado pred atentati meščanstva, s katerimi bo tudi pri nas meščanstvo skušalo oteti državo iz kmečkih in delavskih rok, kadar si jo bo kmečko-delavsko ljudstvo s kroglico v roki osvojilo. To pest bo pripravljala kmečka mladina potom naše organizacije, vzgajajoč borce Matije Gubca.

5. Moralni in verski temelji.

Povdarjamo, da so moralni in verski temelji naše organizacije nauki naše cerkve, ki jo hočemo spoštovati vsi, tako tisti, ki imajo milost vere, iz verskih in družabnih nagibov, tisti pa, ki bi te milosti slučajno ne imeli, iz družabnih nagibov, kajti ona je cerkev našega naroda, naše družbe ter jo mora vsak član te družbe kot družabno ustanovo spoštovati. Upoštevamo nauk o vzajemnosti med vsemi ljudmi in stanovi (krščanska solidarnost), povdarjamo pa, da je naša borba samoobramba. Mi hočemo čuvati samo svoje, zahtevamo, da ostanejo kmetu sadovi njegovih žuljev, nočemo pa prikrajševati drugih slojev in jih izrabljati v svojo korist. Zahteva, da so koristi kmečkega sloja prve, je v skladu s naravo in je v korist tudi drugih slojev, ki so po naravi odvisni od kmečkega blagostanja.

*

V duhu teh smernic in načel naj pristopi odbor Zveze društev kmetov in deklet, kakor tudi odbori posameznih društev že v tekoči jeseni k praktičnemu delu. V duhu teh smernic in načel naj propagira naše glasilo »Gruda« med kmečko mladino pravo kmečko zavednost ter služi splošni in strokovni izobrazbi kmečkega naraščaja. V duhu teh smernic in načel naj se vsa naša društva brigajo za prospeh politične stranke kmečkega sloja, za njene krajevne organizacije itd. Kot naraščaj Slovenske kmečke stranke bomo zahtevali od te stranke vedno načelno kmečko politiko in nepopustljivost v borbi. Odklanjamo tako kmečko politiko, ki radi momentalnih koristi pozablja v koaliciji z meščanskimi strankami na zahtevo, naj bodo kmečke koristi v interesu splošnosti na prvem mestu.

Spremna resolucija,

ki jo pošilja Zveza društev kmetov in deklet s svojega občnega zbora z dne 25. septembra 1927 v Ljubljani načelstvu Slovenske kmetijske stranke.

Občni zbor Zveze društev kmetov in deklet smatra za svojo dolžnost, da pošlje načelstvu Slovenske kmetijske stranke reso-

lucijo o smernicah za nadaljne društveno delo. Iz teh smernic in načrtov bo načelstvo videlo, da smatramo sebe za organizacijo mlade generacije političnega gibanja in politične stranke slovenskega kmečko-delavskega ljudstva. Smatramo, da je to gibanje vteleseno v organizaciji Slovenske kmetijske stranke in se bomo za to stranko kot njen naraščaj zavzemali.

Smatramo, da je potrebno, da se ta stranka tudi organično zveže z Zvezo društev kmetijskih fantov in deklet. To organično zvezo bi bilo po našem mišljenju najlažje vzpostaviti na ta način, da delegira načelstvo Slovenske kmetijske stranke enega delegata v odbor naše Zveze, načelstvo pa naj sprejme v svojo sredo delegata Zveze društev kmetijskih fantov in deklet.

Globoko smo prepričani, da bo složno sodelovanje med stranko in mladino rodilo tiste uspehe, ki si jih v korist kmetijskega sloja vsi želimo.

Janže:

O delitvi dela

Vsakdo je čital povest o Robinzonu. Robinzonova ladja se je razbila in so vsi njegovi tovariši poginili, on pa se je sam samcat rešil na zapuščen otok, na katerem ni bilo nobene žive človeške duše. In tako je bil Robinzon prisiljen delati in skrbeti popolnoma sam za sebe. Moral je biti svoj lasten krojač, čevljar, mizar, zidar in tako naprej.

Lahko si mislimo starodavne čase, ko je bila zemlja še redko naseljena. Tedaj je bila večina družin navezana sama na sebe ali pa je nekoliko družin tvorilo samostojno gospodarsko enoto. V tistih časih tudi ni bilo delo razdeljeno, kvečjemu je bilo razdeljeno med moža in ženo, med mlajše in starejše. Ti ljudje so tudi morali skrbeti sami za sebe tako približno kot naš Robinzon.

Če s tistimi časi primerjamo današnjo človeško družbo, opazimo velikansko razliko. Ta razlika prihaja predvsem iz dejstev, da je zemlja danes gosto naseljena in da so vsi kraji zemlje zvezani med seboj s cestami, železnicami, ladjami, avtomobili, aeroplani, kratkoma s svetovnim prometom. Ta gosta naseljenost zemlje in svetovni promet je pa v vzročni zvezi z razdelitvijo dela. Vsak človek ima svoj poklic in proizvaja gotove dobrine in to ne toliko za lastno porabo kot pa zato, da te dobrine zamenja za tisto razno blago, ki ga potrebuje za pokritje svojih potreb. Tako zamenjavanje je začetek tistih odnosov med ljudmi, ki mu pravimo trgovina.

Delitev dela in s tem zvezano špecializiranje za posamezne poklice je torej tista sila, ki je imela za človeško družbo neizmerne

posledice in ki daje človeški družbi vsak čas, pa tudi danes, najizrazitejše lice.

Čisto prirodno je, če se je že takoj v začetku začelo deliti delo med možem in ženo, med mladimi in starimi, ker je na vsak način razumljivo in prirodno, če je težja in odgovornejša dela opravljal mož, oziroma starejši človek. Vsako delo ne stoji vsakemu človeku enako k rokam in je popolnoma razumljivo, da se je dotičnik, ki mu je neko delo posebno stalo k rokam, baval predvsem s tem delom. Prirodno je torej, da se je delo že od vsega začetka delilo po prirodnih sposobnostih, po talentih.

Pozneje pa, ko se je pojavila v obrti in industriji konkurenca, je podjetnik še posebej moral paziti na to, da je dobil pravega delavca na pravo mesto, da je razdelil, recimo, tkanje sukna, gradbo avtomobila itd. itd. na nešteto posameznih del z nalogo izdelati sestavne dele. Tako se je vsak posameznik lahko izvežbal v svoji majhni nalogi in postal v svojih kretnjah preračunjen ter si bil na ta način svojega uspeha popolnoma gotov. Tako izdelani sestavni deli so se potem sestavili in končni izdelek je bil tukaj. Taka delitev nalog pa je postala še posebej nujna, ko so se začeli uvajati razni stroji, ki so bili sposobni najbolje izvrševati marsikatero od takih poedinih nalog.

Delitev dela v človeški družbi se torej pojavlja v obliki raznih poklicev in v obliki razdelitve nalog med gotovo število delavcev, ki vsak za sebe izdeluje en sestavni del za skupni izdelek.

Cela človeška družba je torej organizirana po zakonih delitve dela. Vsak član človeške družbe ima svojo nalogo in ne tiče se samo njega, kako on to nalogo izvršuje, temveč se tiče to cele družbe. Le tista družba živi v blagostanju, kjer vsi posamezniki vestno in kar najboljše izvršujejo svojo nalogo. Kjer proizvajajo vsi, in sicer vsak tiste predmete, ki jih najboljše zna in najhitreje proizvaja, potem je v dotični družbi vsega dovolj. Izmenjava oziroma trgovina v dotični družbi je živa, povsod vre živahno delo in vlada blagostanje. Družba ima torej pravico zahtevati od vsakega posameznika, da dela, ker tudi vsi drugi člani dotične družbe delajo za njega. Za vsakogar delajo krojači, čevljarji, pridelovalci kruha, mesa itd. itd., ker nikdo danes ne more storiti sam za sebe vsega, tako kot je moral, recimo, nesrečni Robinzon. Ker pa drugi delajo za vsakogar, mora delati tudi vsakdo za druge.

In ne samo, da ima družba pravico zahtevati, da vsakdo dela, družba ima pravico zahtevati tudi to, da vsakdo dobro dela, to se pravi, da dela s čim večjim uspehom in da proizvaja čim boljše blago.

Kmetskemu sloju je pri razdelitvi dela pripadlo najvažnejše delo, to je proizvodnjanje živil in raznih surovin, ki jih potrebujejo obrti in tvornice za izdelavo raznih predmetov (predivo, kože itd.). Družba, kakor gori rečeno, ima interes na tem, da kmet dobro dela, to se pravi, da dela z uspehom in da so njegovi proizvodi prvovrstni. To je v korist splošnosti, pa tudi v korist vsakega posameznega kmeta. Posebno se v to svrhu nudi kmetskemu gospodarjem strokovni pouk v raznih kmetijskih šolah in tečajih. Država daje razne nagrade za uspešno delo, daje razne podpore, ki omogočajo naprednejše gospodarstvo.

Vseh teh pripomočkov se mora kmetijski sloj posluževati. Najvažnejše pa je, da vsak posameznik spozna, zakaj je potrebno, da je on dober delavec, napreden gospodar. Če bo uvidel, kako je to v interesu tako splošnosti kakor tudi v njegovem, potem bo znal pravilno ceniti tako kmetijski strokovni pouk kakor tudi trud države, Kmetijske družbe in raznih drugih ustanov in zadrug, ki skušajo pospešiti naprednejše gospodarstvo. Kdor bo vse to uvidel in kdor ve, kako človeštvo vsak dan pridobiva z opazovanjem in študiranjem nova izkustva in prihaja do novih iznajdb, tisti se bo za vse to zanimal in se ne bo skliceval češ »Tako je delal moj oče, tako bom delal tudi jaz«. Kdor tako govori, je slabo poučen o nalogah, ki jih ima kot gospodar.

Ne smemo pozabiti, da je kmet lastnik zemlje, katere je za vse malo — in vendar morajo vsi na tej in od te zemlje živeti. Kmetskemu sloju je zaupana najvažnejša dobrina, ki jo narod ima — zaupana mu je narodova zemlja. Zato kmetijski sloj tega talenta ne sme zakopati, če hoče, da se mu ne bo tako zgodilo kot svetopisemskemu hlapcu.

Tako in slično razmišljanje bo privedlo vsakega do spoznanja dolžnosti, da je človek bolj kot sebi dolžan drugim, da je dober delavec, posebno pa, da je kmetijski sloj kot lastnik zemlje dolžan vsem drugim bolj kot sebi, da dotično zemljo obdela tako, da mu obrodi najbogatejši sad. Če bi se smelo s pravico očitati našemu kmetu, da je nazadnjaški in da je len, bi se mu s tem očital neodpustljiv greh. Takega greha pa si mi kot napredna kmetijska mladina ne bomo pustili očitati in bomo skušali biti dobri delavci in pridni gospodarji.

Več zanimanja za smotreno gospodarstvo v kmetijstvu.

Kaj radi se trkamo na prsa, kako smo napredni na vseh koncih in krajih, kako smo širokogrudni in možati. Toda boljše je, da o tem ne govorim, kajti le prehitro pride na dan naša ozkogrudnost in priltjikavost v primeri z ostalimi slovanskimi brati.

Oglejmo si zaenkrat naše kmetijsko gospodarstvo. Hvalimo se, da smo poljedelsko visoko stoječi. Pa dobro! V Evropi se smatra danes Dance v ekonomskem oziru za visoko stoječe. Danci so s strokovno in energično akcijo uspeli urediti si svoje gospodarstvo tako, da danes lahko z vsakomur tekmujejo. V poljedelstvu in živinoreji n. pr. so uspeli izbrati in razmnožiti one vrste, ki dano podnebje, zemljišče odnosno hrano v največji meri izkoristijo. Tako je srednji pridelek žitaric na 1 hektaru 32·6 meterskih stotov. Danska svinja izkoristi 100 kg koruze v tej meri, da pridobi na živi teži 24 kg, dočim naše samo 16—18 kg, itd. T e r a z l i k e, ki jih Danci na enaki površini oziroma z enakim blagom pridobijo več kakor naš kmet, tvorijo sposobnost Dancev za uspešno konkurenco na svetovnem trgu.

Za primer naj navedem številke srednjega (povprečnega) pridelka žitaric na zemljišču 1 ha v poedinih deželah:

	pšenica	koruza
Danska	32·6 q	
Belgija	32— q	
Nemčija	24— q (največ 40 q)	
Srem	15— q	27— q
Slavonija	14·5 q	20— q
Bačka	14— q (rekordno 36— q)	26·5 q (rekordno 42— q)
Kosovo	12·5 q	14·5 q
Mariborska oblast	9·5 q	14·5 q

Iz navedenih številk razvidimo, da pridelajo v naprednejših deželah na enako veliki površini 2—3 krat več kakor pa naš kmet!

Kar se tiče pridelka pšenice in koruze v Sloveniji je v veliki meri vzrok ta, da naše podnebje in zemljišče ne odgovarja pridelovanju pšenice odnosno, da še do danes nismo mogli izbrati ono vrsto pšenice in koruze, ki bi pri nas dobro in stalno rodila.

Ako vzamemo v poštev mariborsko oblast, ki ima rodovitno Ptujsko polje in Prekmurje in kljub temu ni v stanu sama se prehra-

niti, vidimo, da smo še na precej nizki stopnji poljedelstva. V mariborski oblasti je bilo po zadnji statistiki v l. 1927. posejanih 38.111 ha pšenice, 28.224 ha rži in 41.937 ha koruze. Skupno 108.272 ha z žetvijo od 1,175.429 q žita. Mariborska oblast šteje 624.121 prebivalcev in rabi za prehrano, seme in krmo skupno letno 1,449.309 q žita. Primanjkuje torej 273.880 q. Cela Slovenija mora letno uvoziti žita za prehrano v vrednosti za okroglo 300 milijonov dinarjev.

Slovenija ima 317.051 ha polja, 12.155 ha vrtov, 263.780 ha travnikov, 215.628 ha pašnikov, 24.403 ha vinogradov, 16.186 ha sadonosnikov, 3274 ha močvirja in gmajne in 2000 ha hmeljnikov.

Ozemlje Slovenije je v poljedelskem pogledu v prvi vrsti živinorejski kraj, kar dokazuje 479.408 ha pašnikov in travnikov. Slovenija ima vse pogoje za pridelovanje močne živinske krme (detelje, lucerne, grašice, zelene koruze itd.). Da so pa naši travniki zapuščeni, prepuščeni na ljubo narodi, ni potrebno še posebej dokazovati. Da je seno iz največjega dela naših travnikov slabše vrednosti, stoji s slabo oskrbo travnikov v nujni zvezi. Travniki in pridelovanje zelene krme pa mora postati temelj solidne in urejene kmetije! O negovanju travnikov in pašnikov lahko vsakdo najde dobra navodila v knjigi »Travništvo«, ki jo je spisal g. Turk, in v knjigi »Planšarstvo«, ki so jo spisali gg. dr. Spiller-Muys, Sustič, ing. Presel in Pevec. (Založila Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani.) Ob tej priliki je treba pibiti, da je neodpuštljiv greh, da se še do danes ni začelo pri nas z ensilažo zelene krme. Dokler ne bodo imeli naši živinorejci ensilažnih betonskih jam oziroma silosov, tako dolgo se ne morejo v polni meri razviti naša živinoreja ter mlekarska in sirarska industrija.

Do sedaj izvažamo letno okrog 150 vagonov živine, 500 vagonov mleka v vrednosti 9 milijonov dinarjev, 24 vagonov sira in masla v vrednosti 12 milijonov dinarjev, in 700 vagonov jaje v vrednosti 63 milijonov dinarjev. Poleg tega bi lahko postala Slovenija za ostali del države matica za izvoz plemenske živine. Tako bi ostali doma milijoni dinarjev, ki jih sedaj nosimo v Švico. Sicer pa moramo skrbeti, da se — predno uvozimo plemensko živino z visokimi prehranljivimi in higijenskiimi zahtevami — poboljšajo travniki in se na ta način dobi dovolj močne krme!

Štajerska detelja je svetovno znana. Na svetovnem trgu se povprašuje po njej. In mi? Mesto da pridelujemo seme detelje in ga izvažamo, uvažamo vsako leto za težke milijone deteljinega semena!

Na drugem mestu stoj pridelovanje onih gospodarskih rastlin, ki pri našem podnebjju in naši zemlji dobro uspevajo in dajo velik pridelek po edinici površine. To bi bile dobre sorte krompirja, ovsa,

fižola itd. Krompirja izvozimo približno 2000 vagonov, fižola okrog 250 vagonov v skupni vrednosti 30 milijonov dinarjev.

Sadjarstvo mora zavzeti v Sloveniji istotako važno vlogo, kakor jo ima n. pr. na Tirolskem. Do sedaj izvozimo letno okrog 500 vagonov jabolk v vrednosti 10 milijonov dinarjev.

V vinogradništvu vlada kriza! Izvoz našega vina je zaenkrat nemogoč. Izvoz zahteva velike množine enotnega tipa vina, Mi danes nismo v stanju pridelati velike količine finega in enotnega tipa vina, šolanega za izvoz. Nujno je potrebna organizacija združenih vinskih kleti za skupno predelavo grozdja. Na ta način se dobi velika količina istovrstnih, dobro šolanih kvalitetnih vin, ki bi si lahko zopet zadržala stari svetovni trg.

Od industrijskih rastlin je edino hmelj v nekaterih krajih Slovenije (Savinjska, Šaleška, Dravska dolina, Konjiška kotlina, v manjši meri od lanskega leta litijski, novomeški in logaški okraj) zadobil večjo važnost. V letu 1926. smo izvozil za 90 milijonov Din hmelja.

V boju za obstanek moramo iskati novih sredstev in načinov, da si olajšamo življenje. Poljedelstvo je v razvoju. Dolžnost poljedelca je, da pazno zasleduje vse nove iznajdbe na tem polju in se z njimi po možnosti okoristi. Ako se držimo načela: »Kakor je delal moj oče, tako hočem tudi jaz!«, nas mora to načelo v razvijajočih se panogah gospodarstva voditi v nazadovanje in neizbežno pogubo.

Zemlja in podnebje, kjer človek raste, uplivata na njegov fizični in duševni razvoj. Količina in kakovost hrane, ki jo rodi zemlja, izražava se v kakovosti in količini dotične človeške rase. Vsled tega je duševni razvoj in izobrazba naroda v ozki zvezi z njegovim poljedelstvom!

Baš Zvezi društev kmetских fantov in deklet se nudi tu ogromno in važno gospodarsko delo za povzdigo slovenskega kmetijstva! Če se ga resno loti in uspešno izvrši, postavi si neminljiv spomenik v gospodarski zgodovini slovenskega naroda.

Toliko slišimo vsak dan o kapitalu in kapitalizmu ter o izkoriščanju kmeškega in delavskega ljudstva po kapitalistih. Za večino našega ljudstva pa so to samo besede, ker si ljudstvo ne predstavlja tistega, kar se hoče s temi besedami povedati. Zato ne bo narobe, če se s tem vprašanjem nekoliko pečamo.

Vzemimo kot praktičen primer kmetско gospodarstvo. Če hočeš pridelati pešnico ali katerikoli drugi pridelek, moraš imeti troje:

1. zemljišče,
2. delavno silo,
3. orodje, živino, gospodarska poslopja itd.

To, kar smo našteali pod 3., označujemo s skupno besedo kapital. V širšem pomenu te besede pa se pod kapitalom razumeva zraven tudi še pod točko 1. navedeno zemljišče. V proizvodnji si torej stojita nasproti pod 1. in 3. navedeni kapital na eni strani in pod 2. navedena delavna sila na drugi strani.

Čisto delavske gospodarske enote, čisto delavske družine nimajo sploh nobenega kapitala, temveč samo delavno silo, ki jo prodajajo dotičnikom, ki imajo kapital, to je kapitalistom. Tako delavstvo imenujemo navadno proletarijat, ki se organizira v čisto socialistične (komunistične) stranke. Cilj teh strank in njihove politične borbe gre za tem, da bi se kapital socializiral, to se pravi, da bi se odstranilo poedinca, ki nastopa kot lastnik kapitala in upravlja kapital tako, kot njemu kaže, kot njemu nese, imajoč pred očmi samo svojo korist, ne da bi se na delavce in njihovo korist sploh kaj oziral. Mesto osebnega lastnika naj bi se pojavili kot lastniki kapitala sami delavci, delavski sovjeti, delavske zadruga, ki bi upravljale kapital tako, kot bi zahtevale predvsem tudi delavske koristi. To je glavna točka programa takozvanih socialističnih in komunističnih strank. Kapitalisti so torej lastniki kapitala in sicer večjega kapitala, s katerim z lastno delovno silo in z delavno silo svoje družine ne morejo obratovati in morajo v svrhu obratovanja najemati delavne sile.

Kapitalisti kot razred so predvsem zainteresirani na tem, da imajo kupce za svoje proizvode. Predvsem si zagotovijo, da bodo kupci njihovih proizvodov njihovi lastni sodržavljeni in dosežejo to s primerno carinsko politiko, z zapiranjem mej itd. itd. Ko si enkrat kapitalisti s primerno carinsko politiko osigurajo domači trg, potem se kapitalisti istih strok zvežejo v takozvane kartele in s tem dosežejo, da med seboj ne tekmujejo. V kartelih se dogovorijo, po kakih cenah bodo kupovali surovine (n. pr. sladkorno peso od kmetov) in po kaki ceni bodo prodajali svoje proizvode (n. pr. sladkor). Na tak

način prisilijo kartelizirani kapitalisti, da prodaja kmet svoje surovine po tisti ceni, kakor kapitalisti hočejo, in morajo kupci plačevati sladkor po tisti ceni, kakor kapitalisti odločajo. Pred očmi imajo torej kapitalisti samo svoj dobiček, ne brigajo se pa za to, kaj je z delavci in s kmetским ljudstvom.

Čisto poseben položaj zavzemajo kmetiska gospodarstva. Kmet je predvsem delavec, ker ga živi predvsem njegova delavna sila. Zemljišča in drugi kapital, kar ga ima, bi ga morda živeli 1 do 2 meseca v letu (recimo, če bi ga dal v najem in skušal živeti od te najemnine), ostalih 10 do 11 mesecev pa ga živi njegovo delo, bodisi da obratuje s svojim lastnim kapitalom ali pa ga dá v najem in gre delat drugam. Tudi kmetško gospodarstvo torej sloni na osebni lastnini zemljišč in ostalega kapitala. Toda s tem kapitalom obratuje sam lastnik, ki le v omejenem obsegu najema tujo delavno silo. Skoro nemogoče je, da bi kmet kot kmet razširil svojo kmetijo v veleposestvo in postal na ta način kapitalist. Še manj je misliti na to, da bi se kmetje kartelizirali. Zato kmetški kapitalizem ni niti malo izkoriščevalen ter delavstvo zato nima vzroka nastopati in boriti se proti osebni lastnini kmetškega sloja.

Ne samo, torej, da med delavstvom in kmetom ni povoda za tako nasprotstvo, kmet in delavec sta enako izkoriščena od karteliziranih kapitalistov. Dalje kmet nima nobenega povoda sprečavati delavstvo v njegovi borbi, da izloči osebnega lastnika kapitala, ga nadomesti z zadrugami delavcev ali slično, ima pa povod delavstvu pri tem pomagati. Popolnoma pogrešno je torej, če bi kmetško ljudstvo sprečevalo delavce v njihovi borbi proti kapitalistom, kakor je tudi pogrešno, če se delavstvo bori proti osebni lastnini podeželskega ljudstva.

Naš kmetški pokret si mora priti popolnoma na jasno glede tega, kako naj izgleda gospodarstvo v državi, v kateri bo vladal kot večina kmetški sloj.

Prvo in drugo je jasno, da kmetški sloj ne more trpeti takega zapiranja mej in carinske politike, ki bogati le nekaj kapitalistov na račun kmetškega in delavskega sloja, ki vsled zapiranja mej in takih carini obubožata. Istotako tudi kmetški sloj ne more trpeti izrabljanja bodisi kmetškega, bodisi delavskega ljudstva potom kartelov, ki diktirajo cene surovinam na škodo kmetov in ki diktirajo cene svojim proizvodom na škodo tako delavcev kot kmetov, ki so glavni potrošniki. Zato mora tudi kmetški sloj imeti pred seboj ideal, da preide ves kapital v lastnino zadrug delavcev tako, da se bo ta kapital obratoval v korist delavcev in ne na škodo kmetov.

Naš ideal je že itak s pomočjo raznih zadrug povečati pri- nosnost kmetijskega dela (potom raznih strojnih zadrug, vodovodnih zadrug, dalje potom raznih vnovčevalnih zadrug itd.); naš ideal je dalje že itak potom raznih nabavnih zadrug nakupovati neposredno od proizvajalca, s čimer se izloči vsaka vmesna trgovina, ki podraži potreščine. Že same te zadruge pomenijo borbo proti karteliziranemu kapitalizmu, pomenijo novo, bodočo obliko kmetijskega gospodarstva. Če temu pridenemo še zahtevo, ki jo imajo tudi delavci, da se industrijski kapital pretvori v združni kapital delavskih zadrug, potem lahko rečemo, da je cilj kmetijskega gibanja združna država, da je naš program postaviti celokupno narodno gospodarstvo na združni temelj.

O tem idealu mora naša mladina mnogo premišljati, za ta ideal se mora ogreti, ga izpopolniti, zanj se boriti. Združna država — to je ideja, ki mora našo mladino podžigati k požrtvovalnemu delu v že obstoječih zadrugah, k požrtvovalnemu delu na snovanju novih zadrug, k požrtvovalnemu delu za politično moč kmetijskega in delavskega ljudstva, ki bo v svoji kmetijsko - delavski državi ustvarila ideal združne države.

Ne gre zato, ali je priznati zasebno lastnino z vsemi njenimi posledicami (kot to dela takozvani liberalizem, ki daje poedincu popolno svobodo udejstvovanja in konkuriranja) popolno svobodo karteliziranja in izrabljanja) ali je sploh ni priznati (kot to zahteva ekstremni komunizem). Ne sme se pasti iz take skrajnosti, v kateri se nahaja današnje gospodarstvo, v nasprotno skrajnost, ki je že vsled prirode kmetijskega dela, vsled važnosti kmetijskega »grunta« (ne samo s čisto gospodarskega vidika, temveč tudi vsled važnosti kmetijske družine za podmladitev naroda itd. itd.) neostvarljiva. Ne gre torej za ta »ali-ali«, temveč gre za to, da se odstranijo izrastki kapitalizma v zasebni lastnini, kjer služi v tem slučaju kapital samo dotičnemu zasebniku, posebno ker bogati zasebnega lastnika le vsled take carinske in trgovske politike, vsled takega karteliziranja, ki obubožava kmetijsko in delavsko ljudstvo.

Za odstranitev teh izrastkov torej gre. Te izrastke pa bomo odstranili najboljše z združništvom v združni državi, ki je ideal kmetijskega ljudstva.

Naše delavstvo je v manjši meri čist proletarijat. V večji meri imamo mi takozvane bajtarje, ki so deloma kmetje na svojih bajtah, deloma pa delavci v tujih podjetjih. Bajtarsko gospodarstvo je za Slovenijo izvanredna važna oblika in jo bomo proučili v posebnem članku. A za bajtarje je združništvo še važnejše, kakor za večje posestnike.

Slovenski javnosti!

Izvršujoč svoje kulturno poslanstvo med slovenskim kmetiskim ljudstvom je sklenila Zveza društev kmetiskih fantov in deklet ustanoviti veliko centralno knjižnico, ki bo s posredovanjem posameznih društev kmetiskih fantov in deklet na razpolago najširšim narodnim plastem širom Slovenije.

Ta sklep je rezultat dolgih razprav, ki so se vršile v okvirju Zveze društev kmetiskih fantov in deklet o vprašanju, kako najprimerneje izvesti izobrazbo našega kmetškega ljudstva potom dobre knjige. Sistem malih vaških knjižnic se je izkazal za neprikladnega, ker imajo vse take knjižnice kljub primeroma velikim nabavnim stroškom le malo število navadno vedno istih knjig, medtem ko nudi centralna knjižnica, razdeljena na mnogo potujočih oddelkov, ki se sestavljajo po želji in potrebi za vsak posamezen kraj in za vsak posamezen slučaj na novo in posebej, vsem krajem najbogatejšo, pri dobri organizaciji naravnost neizčrpno izbiro ne samo izvirne slovenske, temveč tudi svetovne literature leposlovne kakor strokovne vsebine.

Pri organiziranju te knjižnice ne smemo pozabiti, da bo knjižnica služila istočasno celi Sloveniji, da bodo mnoge knjige zathevane istočasno od več strani ter da bode zato potrebno, imeti gotove knjige ne samo v enem, temveč v čimveč izvodih. Nabava take velike knjižnice stane sicer mnogo manj, kakor bi stala nabava recimo 1000 malih vaških knjižnic, ki bi imele samo po 200 ali 300 enakih knjig, vendar pa stane tudi taka centralna knjižnica ogromnega denarja.

Ko ugotovljamo vsa ta dejstva, dobro vemo, da leži zelo mnogo prav dobrih knjig skoro v sleherni naši hiši po raznih policah in podstrešjih, kjer jih razjedajo prah, vlaga in mrčes, ne da bi jih kdo uporabljal in ne da bi komu koristile.

Zato se obračamo tem potom na slovensko javnost z vljudno prošnjo, da z dejanji pokaže, kako ji je pri srcu izobrazba in blagostanje slovenskega kmetškega naroda in to na ta način, da vse knjige, ki ležijo neuporabljane, daruje knjižnici Zveze društev kmetiskih fantov in deklet. Pa ne samo s knjigami, spominjajte se našega kulturnega dela tudi z denarnimi prispevki. Vsak dinar je dobrodošel in bodo zanj hvaležni darovalcu še pozni rodovi slovenskega naroda.

Knjige in druge prispevke je pošiljati na naslov: Zveza društev kmetiskih fantov in deklet v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7. — Poštne stroške na izrecno željo povrnemo. — Imena darovalcev bomo od časa do časa objavili v svojem glasilu »Grudi«.

Organizacijski vestnik.

Izredni občni zbor društev kmetских fantov in deklet.

V nedeljo, dne 25. septembra t. l. so se zbrali delegatje skoro vseh delujočih društev kmetских fantov in deklet na izrednem občnem zboru svoje Zveze v Ljubljani. Bil je to sestanek 60 mladih, zdravih kmetских borcev, ki so prihiteli iz cele Slovenije, da se porazgovorijo o delu, ki ga vršijo in ga hočejo vršiti v korist slovenskega kmeta in slovenske vasi.

Občni zbor je posetil tudi nar. poslanec in minister n. r. Ivan Pucelj in nekaj članov načelstva Slovenske kmetске stranke. Tov. poslanec je zborovalce pozdravil v svojem kakor tudi v imenu stranke, povdarjajoč važnost omladinske organizacije kot organizacije bodočih nosilcev kmečke politike ter jih pozval, naj borbeno, intenzivno in vztrajno nadaljujejo započeto delo.

Zborovanju je predsedoval Zvezin predsednik tov. Blaž, kratko uvodno poročilo predsedstva je podal dotedanji glavni tajnik Zveze tov. Tomšič, nakar je govoril tov. dr. Novak, ki je podrobno razpravljal o programu naših društev. Jedro svojega referata je sestavil v obliki resolucije, ki je bila predložena zborovalcem in tudi soglasno odobrena. S tem je bil zgrajen okvir, v katerem naj se giblje vse delovanje naših društev v bližnji bodočnosti. Resolucijo priobčimo na drugem mestu.

Pri slučajnostih so poročali nekateri delegati o svojih društvih, tov. Kreft pa je razpravljal o dramatičnih odsekih društev.

Končno se je izvolila nova uprava Zveze društev kmetских fantov in deklet, ki je sestavljena sledeče:

Predsednik: Jože Blaž iz Tomačevega; **I. podpredsednik:** dr. Igor Rosina, Maribor; **II. podpredsednik:** dr. Janže Novak, Ljubljana; **tajnik:** Anton Rožet; **blagajnik:** Jože Kramar. V glavni odbor so izvoljeni: Milka Grad, Beričevo, Ivan Kronovšek, Orla vas; Marinič Karol, Sv. Jurij ob Ščavnici; Alojzij Šimenc, Beričevo; Ivan Kramar, Želimlje; Ivan Podlipec, Golo; Ivan Mulej, Lesce; Janko Sodja, Boh. Bistrica; Fran Bizjak, Vel. Loka; Kalan, Zabnica; S. Tomšič, Ljubljana. Glavni odbor lahko kooptira še nadaljne člane po potrebi.

Ugotoviti je treba, da se je tokrat pokazalo pri naših omladincih dokaj borbenosti, kar je brez dvoma razveseljiv pojav. Naše delo je borba, zato nam je predvsem potrebna borbenost. Tudi nepristranski opazovalec je moral priznati, da sta odločnost in trdna volja, s katerima stopajo naši kmetски fantje in dekleta na brezmejno polje našega dela, najboljša poroka za mogočen razvoj naše Zveze in za popolen uspeh njenega dela. S trdnim sklepom vsakega posameznega udeleženca in udeleženke, da se hoče vztrajno in neuklonjivo boriti s podvojeno močjo za doseg našega skupnega cilja, je bil izredni občni zbor z uspehom zaključen.

Popoldne si je ogledala skupina zborovalcev razstavo na velesejmskem prostoru, kjer so se predvsem zanimali za poljedelski oddelek in pa oddelek za naše narodno gledališče, kjer jim je potrebno tolmačil tov. Kreft.

Predsedstvene seje. Predsedstvo Zveze društev kmetских fantov in deklet je imelo svojo sejo po izrednem občnem zboru dne 6. oktobra t. l. Izmed gotovih sklepov naj navedemo sledeče: Glede prireditve zimskih tečajev se je sklenilo najprej poiskati glavne predavatelje, ki bi take tečaje samostojno vodili. Koliko:

bi se posrečilo dobiti takih voditeljev, toliko bi bilo tečajev. Ta sklep se je na drugi seji predsedstva spremenil tako, da se bo zaenkrat prirejalo rajše tečaje, ki bi se vršili v primernem kraju sredi okraja in bi bili namenjeni celemu okraju. Prvi tak tečaj naj bi se vršil v Kamniku za kamniški okraj. Vsaka vas naj bi bila zastopana vsaj po 1 ali 2 marljivih in odločnih mladeničih odnosno dekletih. Seveda je udeležba na takem tečaju dovoljena vsakomur, tudi starejšim. Ta tečaj bi trajal 2 dni. — Nato bi sledili podrobni tečaji v drugih okrajih.

Drugi sklep, ki se je storil, je ustanovitev centralne knjižnice. Več o tem sklepu je razvidno iz poziva naši javnosti v tej številki »Grude«. O tem vprašanju se bomo pa morali še obširno baviti in »Gruda« bo morala o problemu knjižnice še opetovano spregovoriti v svojih predalih.

Tretji sklep se tiče »Grude« same. Kakor znano, je »Gruda« last »Kmetijske tiskovne zadruge«, ki jo izdaja. Radi slabega gmotnega stanja »Grude« se se že ponovno slišali glasovi, naj bi se »Gruda« opustila. Predsedstvo Zveze društev kmetijskih fantov in deklet k temu ugotavlja, da je nadaljni obstoj »Grude« tako važen, da bi ukinitvev značila nepopravljivo škodo. Zato sklene naprositi »Kmetijsko tiskovno zadrugo«, naj »Gruda« izdaja še naprej, obenem se pa zaveže, da bo sodelovala Zveza intenzivno, tako pri podpiranju urednika in uprave, kakor tudi s prevzetjem garancije do gotovega zneska za slučaj zgube.

Z iskanjem poslovnih prostorov naj se energično nadaljuje, ker je vsako uspešno delovanje Zveze nemogoče, če nima Zveza svojih prostorov.

Seje predsedstva se vršijo redno vsak petek ob 1/2 6. uri popoldne začasno v pisarni tov. dr. Novaka v Tavčarjevi ulici. Če je kak tovariš slučajno v Ljubljani, se teh sej lahko udeleži.

Novе knjige. Uredništvo je prejelo v oceno sledeči knjigi:

Juš Kozak: *Boj za Mount Everest.* Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena Din 36.—, v celo platno vezana Din 44.—, po pošti Din 2.— več. Knjigo krasí 6 slik in pridejani so 3 zemljevidi. Poleg popisa Himalaje, najmogočnejšega gorovja na svetu in tamošnjih razmer bo čitatelja zlasti zanimalo poglavje o dosedanjih poizkusih, obvladati do danes še nepristopne ledene vrhove najvišje gore na svetu.

Ferdo Seidl: *Moderna izobrazba.* Slika o potih in ciljih napredka. Izšla v zbirki znanstvenih spisov: »Pota in cilji«. Cena broš. Din 16.—, mehko vezana Din 20.—, po pošti Din 1.50 več.

Pozor! Kdor rabi katerokoli knjigo, strokovno, poučno ali zabavno, naj se obrne na »Kmetijsko tiskovno zadrugo« v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7, ki mu bo vedno radevolje in takoj dala zaželjene nasvete in mu na zahtevo tudi knjige takoj preskrbela in doposlala. Za odgovor priložite znamko! Kmetje, poslužujte se svoje edine »Kmetijske tiskovne zadruge«!

Kmetijski koledar za leto 1928 v žepni obliki, trdo v platno vezan je izšel. Cena Din 10.—, po pošti 1 dinar več. Razprodajalci imajo popust. Naroča se pri »Kmetijski tiskovni zadrugi« v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7.

Glasilo Zveze društev kmetijskih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdaja Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, odgovoren Stanko Tomičič. — Tiska Makso Hrovatin v Ljubljani.

Telefon št. 2016.

Ustanovljena l. 1889.

Poštni ček 10533

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(Gradska štedionica)

Stanje
naloženega denarja
nad 250 milijonov
dinarjev.

Ljubljana

Stanje
naloženega denarja
nad 1000 milijonov
kron.

Prešernova ulica

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen. Dovoljuje posojila na posestva in menice po nizkih obrestih.

KMETSKE HRANILNI IN POSOJILNI DOM

reg. zadruga z neom. zav.

Ljubljana, Tavčarjeva (Sodna) ul. 1, pritličje

VLOGE na knjižice in tekoči račun po najugodnejšem obrestovanju - Posojilo na vknjižbo, proti poroštvu in zastavi premičnin in vrednostnih papirjev - Krediti v tekočem računu Ček. promet - Nakazila - Inkaso - Eskont menic

Poslovne ure zavoda: Vsak delavnik od 8. do pol 1. dop. in od 3. do pol 5. popoldne

Račun poštne hranilnice št. 14.257 - Brzjavi: »Kmetiskidom«

Podružnica v **KAMNIKU** Glavni trg

E K O N O M

OSREDNJA GOSPODARSKA ZADRUGA V LJUBLJANI

Najnižje cene ter velika zaloga dežel-
nih pridelkov, krmil, špecerijskega blaga
kakor: sladkor v sipi in v kockah,
petrolej, kava, olje, riž ter razne vrste
mila za pranje in ostale v to stroko
spadajoče predmete. — Velika zaloga
vseh vrst umetnih gnojil, modre galice,
prvovrstne strešne opeke in naj-
boljšega splitskega Portland cementa
„SALONA“ (TOUR)

KOLODVORSKA ULICA 7